


JE EIGEN PARADIJS

STAP VOOR STAP
NAAR EEN BIODIVERSE TUIN

CASPER BOOT

SNOR

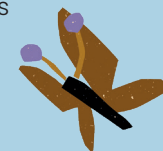
INHOUD



- 4 Proloog
- 6 Voorwoord
- 8 Biodiversiteit
 - 13 Groen of grijs?
 - 18 De 7 basisingrediënten voor je eigen fijne, biodiverse paradijs
- 20 Ontwerpen
 - 25 Ideeën, wensen en visie
 - 27 Ontwerp
 - 29 Budget
 - 30 Mijn 5 ultieme tuinontwerp tips
 - 31 Plan van aanpak



- 34 Grond
 - 37 Begin bij de basis
 - 43 PH-waarde
 - 45 Grondwerk
 - 45 Materieel



- 50 Groen
 - 55 Vast, een- of tweejarig
 - 57 Inheems
 - 58 Bomen
 - 59 Bloembollen
 - 60 Zaden
 - 62 Bloemenborder
 - 64 Shoppen

- 72 Water
 - 74 De vijver
 - 77 DIY: natuurlijke vijver
 - 80 Kleine tuin en toch een vijver?
 - 83 Regenwater opvangen
 - 84 DIY: regenvat

- 88 Eten
 - 91 Moestuin
 - 94 Snelcursus permacultuur
 - 97 Tweedehands perenbomen
 - 102 De kip of het ei
 - 106 Kruidenbakken

- 110 Recyclen
 - 112 Recycle!
 - 114 DIY: takkenwal
 - 116 DIY: stapelmuurtje
 - 118 Nog meer DIY-ideeën

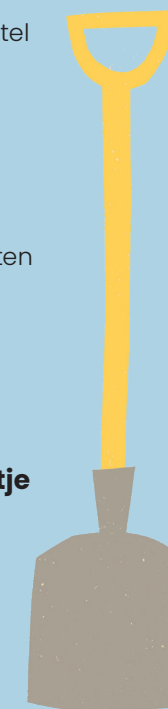
- 120 Nietsdoen
 - 122 Onderhoudsvriendelijk
 - 122 Onkruid
 - 126 Ode aan de brandnetel
 - 128 Plagen
 - 129 Gereedschap
 - 130 Klusjes per seizoen

- 142 Genieten
 - 145 Genieten van vogels
 - 145 Waarnemen = genieten
 - 149 DIY: vogelvoer
 - 150 Een hoopvol verhaal over een boomklever

- 154 Epiloog

- 156 Boodschappenlijstje

- 160 Dankwoord & colofon



“REMEMBER,
HOPE IS A GOOD
THING, MAYBE THE
BEST OF THINGS,
AND NO GOOD THING
EVER DIES”

- STEPHEN KING



Al zolang ik me kan herinneren
is de narcis mijn lievelingsbloem.

Nog steeds vind ik het fascinerend om te zien
dat er na de winter narcissen tevoorschijn komen.

Net als krokussen en sneeuwkllokjes.

Misschien komt het omdat de narcis
een van de eerste tekenen van de lente is?

Net als de eerste aardhommel
die in maart uit de grond kruipt, ook al zo mooi.

Als een nieuw begin. Nieuwe kansen. Hoop.

Ter nagedachtenis aan Fransje

**"A garden
is not a place.
It's a journey"**

- MONTY DON



6

VOORWOORD

Volgens de encyclopedie is de definitie van een tuin 'een omheind stuk grond, beplant met bloemen, bomen en andere gewassen'. Helaas zien steeds meer tuinen eruit als grijze woestijnen, zonder leven. Op hete dagen schroeiend heet, op natte dagen een poel van ellende. Mensen hebben het druk en denken dat een groene tuin tijdrovend en ingewikkeld is. Ik kan je nu al vertellen dat dat zéker niet zo hoeft te zijn! Gelukkig zie ik om me heen ook een heleboel mooie, groene initiatieven ontstaan. Van voedselbossen, permatuinen, pluktuinen en buurtmoestuinen tot geveltuintjes en tegelwipacties. Collectieve bewustwording? Positief als ik ben, denk ik van wel.

De natuur zie ik als een stukje magie dat álles met elkaar verbindt. Als je die eenmaal ziet en er iedere dag mee bezig bent, ervaar je er de meest mooie momenten en kom je erachter dat een lange herfstwandeling, de zang van een roodborstje en lekker 'klooien' in je eigen tuin de basis is van een groot geluk. Het geeft je energie en het kost nagenoeg niets, in tegenstelling tot een grote auto of vliegvakantie. Hoe mooi is het om te zien dat uit een klein zaadje, in relatief korte tijd, een enorme plant kan groeien? Dat er een koppeltje koolmezen komt broeden in het nestkastje dat jij de dag ervoor hebt opgehangen? Een rommelhoekje met wat bakstenen of hout een perfecte schuilplaats is voor insecten, kikkers of een egel? Het lijkt allemaal vanzelfsprekend en dat is het eigenlijk ook, alleen zijn we dat soms een beetje vergeten.

In dit boek lees je hoe gemakkelijk je het groene verschil maakt in een wereld waar de natuur onder grote druk staat. Met veel praktische tips, verrassende ideeën en laagdrempelige projecten die jou gaan helpen bij het groener maken van je tuin én leven in de breedste zin van het woord. Waar moet je aan denken bij het aanleggen van een tuin? Hoe maak je van je tuin een biodivers paradijs voor vogels en insecten, maar tegelijkertijd ook een plek om te ontspannen en genieten? Bestaat onkruid eigenlijk wel? Welke planten zet je waar? En hoe pak je dit allemaal aan op een betaalbare, eenvoudige manier? Herover je tuin tegel voor tegel en zet de eerste stap naar je eigen, koele, groene paradijs.

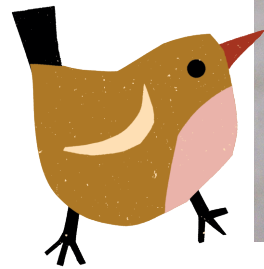
Casper Boot

7



BIO-
DIVERSITÄT

Voordat we beginnen met het praktische gedeelte van dit boek, is het belangrijk om te begrijpen wat 'biodiversiteit' eigenlijk is. Je hoort en leest er van alles over, bijvoorbeeld in relatie tot de opwarming van de aarde. In dit hoofdstuk lees je waarom een groene, biodiverse tuin zo belangrijk is.



Simpel gezegd staat 'bio' voor leven en 'diversiteit' voor afwisseling. Je zou biodiversiteit het beste kunnen omschrijven als een complex, natuurlijk systeem van alle soorten die we op aarde hebben. Van dieren, planten, paddenstoelen (schimmels) en algen tot micro-organismen. Op dit moment zijn er zo'n twee miljoen soorten bekend.

Een ecosysteem is een geheel van planten en dieren die van elkaar afhankelijk zijn om te overleven. Je zou het kunnen zien als een systeem van schakels. Hoe meer schakels het systeem heeft, hoe steviger het is. Daarom is biodiversiteit zo ontzettend belangrijk: dieren en planten hebben

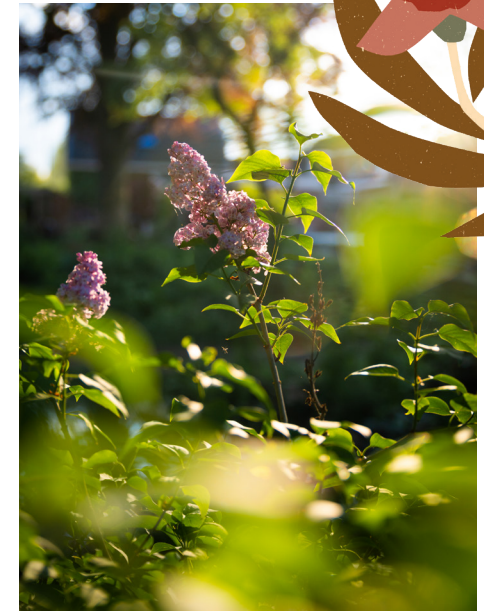
zichzelf aangepast aan de specifieke omstandigheden van een gebied. Zo hebben bijen verschillende bloeitijden nodig om hun hele levensduur van voedsel voorzien te zijn. Die verschillende bloeitijden ontstaan alleen met een diversiteit aan inheemse bloemen, planten en bomen.

De laatste jaren hoor je steeds meer over het belang van inheemse planten en bloemen. Een inheemse plant



komt van nature voor in Nederland. De laatste jaren verschijnen er echter ook steeds meer 'exoten': planten die hier niet van nature voorkomen. Op zich niet heel erg, maar het jammere is dat onze dieren (nog) niet ingespeeld zijn op deze nieuwkomers.

Evolutie is een traag proces en het duurt daarom lang voordat onze inheemse dieren zich aangepast hebben aan nieuwe bewoners.



**BIODIVERSITEIT =
DE SOORTENRIJKDOM VAN
PLANTEN EN DIEREN**

Daarom kan buxusmot een plaag worden: ze worden door onze inheemse fauna nog niet herkend als voedsel.



FEITEN EN FABELS OVER EEN GRIJZE TUIN

1 Fabel: De betegelde tuin is veel ruimer en je kunt lekker overal lopen en je spullen neerzetten!

Feit: Een volledig betegelde tuin overzie je in één oogopslag, waardoor de tuin veel kleiner lijkt dan wanneer je er een groene oase van maakt. Met stapstenen, een duidelijk terras en misschien zelfs een stuk gras, kun je in je groene tuin ook overal goed bij.

2 Fabel: Geen onkruid!

Feit: Onkruid verschijnt in een betegelde tuin vaak tussen de tegels en aan de randen. Het verwijderen ervan is lastig, omdat je wel het groen wegtrekt, maar de wortels tussen de stenen blijven zitten en het weer net zo hard opkomt. Een groene tuin met goede bodembedekkers, heeft niet zo veel last van onkruid.

3 Fabel: Minder werk!

Feit: Tegels krijgen groene aanslag, die je soms zelfs twee keer per jaar moet wegschrobben. Dat is twee keer per jaar een grote klus. Gebruik géén azijn en geen chemische middelen, die vermoorden alle leven in de nabijheid.

4 Fabel: Geen last van kattenpoep!

Feit: Veel mensen hebben last van kattenpoep in hun tuin. Daardoor overwegen zij de planten eruit te halen en tegels te leggen. Op het moment dat je je tuin inricht met goede bodembedekkers (zie pagina 125) hebben katten nauwelijks ruimte om hun behoefte te doen. Grind kan soms erg lijken op kattengrit, dus die oplossing werkt vaak averechts.

5 Fabel: Minder last van ongedierte!

Feit: In een grijze tuin hebben de meeste dieren weinig te zoeken. Dat klopt zeker. Dieren die wel houden van tegels, zijn mieren. Zij graven flinke nesten onder je tegels en wandelen je huis in op zoek naar zoetigheid. Natuurlijke vijanden zijn ver te zoeken, dus moet je ook hier weer aan de slag met milieu-onvriendelijke bestrijders.

6 Fabel: Tegels gaan hittestress tegen!

Feit: 's Zomers kan het superwarm worden in een betegelde tuin. Tegels warmen namelijk op. Planten daarentegen verkoelen juist.

5 VOORDELEN VAN EEN GROENE TUIN

1 Groen maakt gelukkig

Wetenschappers hebben bewezen dat mensen zich gelukkiger voelen en minder stress ervaren in een groene omgeving.

2 Je eigen dierentuin

Een groene tuin trekt allerlei soorten dieren aan. Zet een verrekijker op de vensterbank en genieten maar! Of pak eens een loop en zoekkaart. Leuk om te doen met kinderen!

3 Minder hittestress

Op hete zomerdagen koelt een flinke boom zijn omgeving af zoals airconditioning dit doet. Stenen warmen op, planten koelen af. Veel kleine planten koelen ook.

4 Beter voor de grondwaterstand

Als je de regenpijpen afkoppelt, gaat er meer regenwater de grond en niet het riool in.

5 Genieten

Als de natuur in je tuin in balans komt, hoef je niet veel tijd te besteden aan de tuin, maar kun je volop genieten van bovenstaande punten.



NATUURLIJK EVENWICHT

Alle soorten samen zorgen voor een balans en dat is enorm belangrijk. Biodiversiteit zorgt onder meer voor schoon water, vruchtbare grond en grondstoffen voor onze huizen, kleding en medicijnen. We kunnen niet zonder dit natuurlijke evenwicht.

Als opgeleid natuurgids, fanatiek vogelaar en gemeenteraadslid voor een groene partij ben ik me daar steeds meer van bewust.

Tuinhagen

Een heg is een enorme boost voor de biodiversiteit in je tuin.

1 Hagen vergroten het leefgebied van o.a. egels, padden, insecten en vogels. Een schutting is letterlijk een barrière voor ze.

2 Hagen houden water vast, bieden schaduw en zorgen voor windluwe plekjes.

3 Een gemengde haag, bijvoorbeeld gecombineerd met inheemse bollen, klimmers en bloemenmengsels, is nóg beter voor de biodiversiteit.

4 Heb je een bloeiende haag, zoals een liguster, laat deze dan ook in bloei komen. Voor vlinders, bijen en andere insecten is het een waar genot.

5 De meeste soorten krijgen na de bloei ook nog eens bessen, een delicatessen voor diverse vogels.

6 Snoei je haag dus niet te vroeg en zeker niet in het broedseizoen.

m.m.v. Frans Kapteijns - @boswachterfrans



Kippen zijn dol op wilde tuinen



Al lijkt het misschien een druppel op een gloeiende plaat, jij kunt het verschil maken en bijdragen aan meer biodiversiteit. En wat is er makkelijker dan in je eigen tuin te beginnen? Het formaat van je tuin maakt niet uit en je kunt het stap voor stap aanpakken. Je bepaalt zelf of je begint met het weghalen van wat tegels, het aanleggen van een vijver, het planten van wat fruitbomen of het inzaaien van wilde bloemen. Alle beetjes helpen en alle tuinen bij elkaar zou je kunnen zien als één heel groot natuurgebied. Een groener en duurzamer leven geeft je veel plezier en je zult er echt een gelukkiger mens van worden. Bovendien laat je een mooiere wereld na aan je (klein)kinderen. Kortom, tijd om aan de slag te gaan met je biodiverse tuin.

WAT HEB JE NODIG VOOR EEN BIODIVERSE TUIN?

GROND

Minder tegels, méér grond. En uiteindelijk meer GROEN. We beginnen bij de basis, de bodem.



Zoveel mogelijk variatie in bomen, planten en bloemen. De rest volgt vanzelf.

GROEN

WATER

Een poel, vijver of desnoods een ingegraven bak. Regenwater blijft in de tuin.

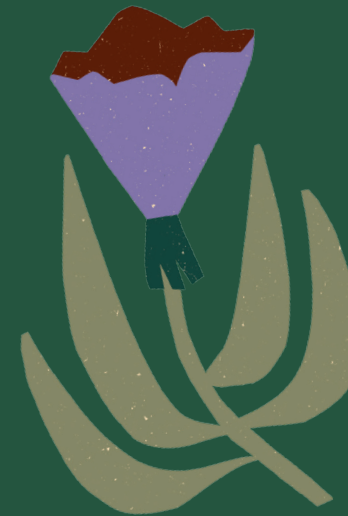


18

WAT KUN JE ERIN DOEN?

ETEN

Eetbare planten, voor mens en dier. En als je de ruimte hebt je eigen kippen!

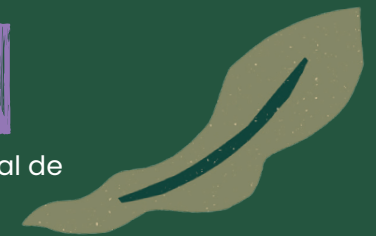


RECYCLLEN

Hergebruik van oude materialen, in de breedste zin van het woord.

NIETSDOEN

Wel een beetje natuurlijk, we laten vooral de natuur haar werk doen.



Deze onderwerpen komen in de volgende hoofdstukken aan bod.

GENIETEN

Verwonder je over wat je allemaal ziet in je eigen tuin. Ontspan en geniet!

19

ONTWERPEN



TUIN

Aan de hand van onze eigen tuin zal ik je vertellen hoe wij begonnen zijn met de aanleg van ons eigen biodiverse paradijs. Want ook voor ons was het een zoektocht en zijn we zeker nog niet waar we willen zijn. Maar het resultaat is tot nu toe verbluffend.

Begin 2018 kochten mijn vrouw Anki en ik een jaren '20 woning in het pittoreske Oisterwijk. We vielen niet alleen voor het glas-in-lood van het huis, maar ook voor de ruim honderd jaar oude, monumentale beuk in de verwilderde achtertuin. Een tuin waar de natuur ruim 20 jaar haar gang had kunnen gaan, dat was duidelijk zichtbaar. De dag dat we de sleutel kregen, ben ik in de achtertuin gaan zitten en dacht ik alleen maar dat het ongelofelijk was dat ik zojuist eigenaar was geworden van zo'n enorme hoeveelheid aan mogelijkheden. Oké, het geheel was wel vrij monotoon met hoge bomen, ontplofte struiken en een onderbe-

groeiing van klimop. Maar ik spotte vogeltjes die ik in onze vorige tuin, op slechts 300 meter afstand van deze, nog nóóit had gezien. Mijn fantasie sloeg op hol. Wat zou er gebeuren als we deze verwaarloosde, monotone tuin zouden transformeren tot een nóg groener paradijs? Dromen genoeg, maar de verbouwing van ons huis had prioriteit.

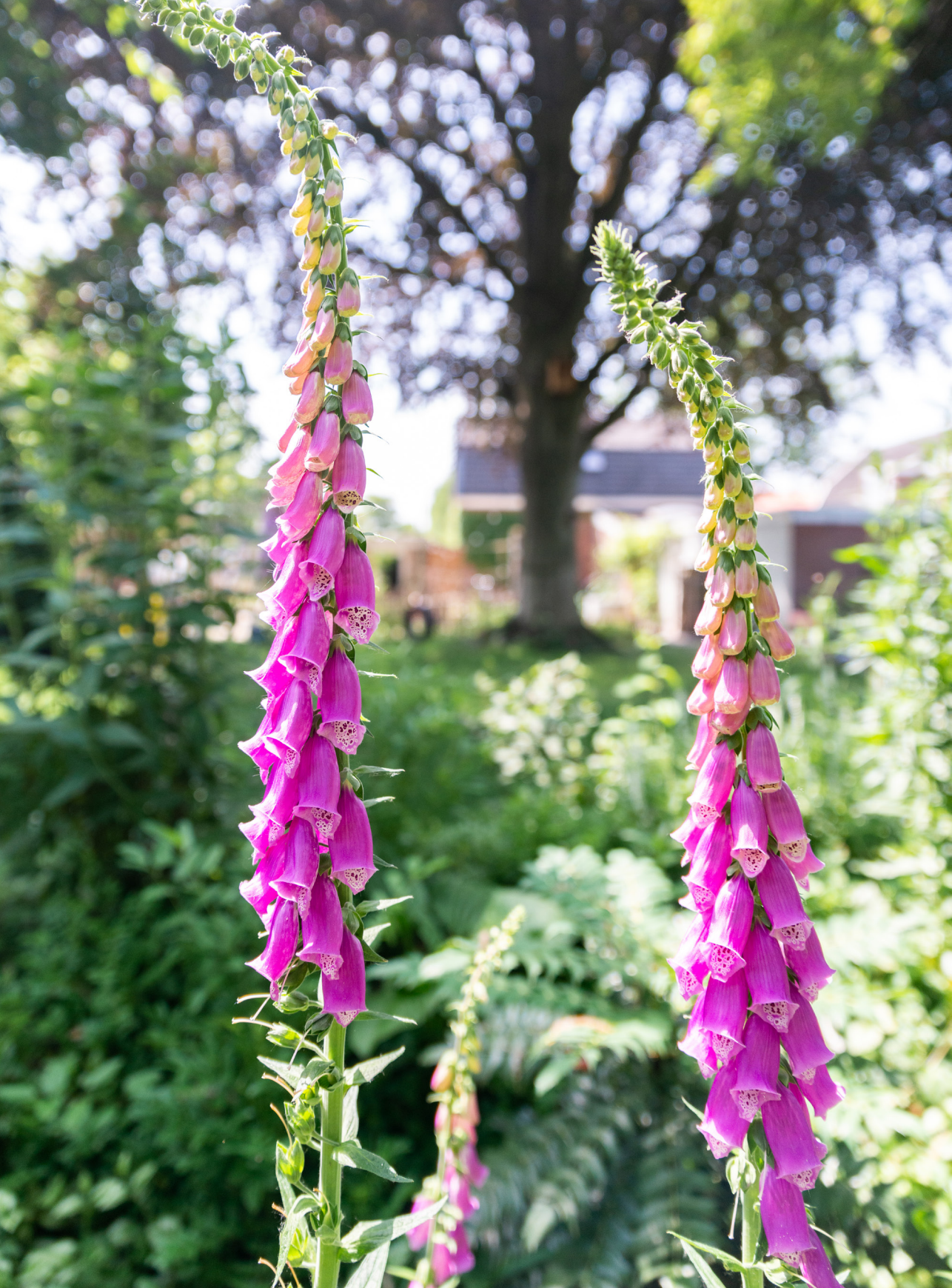
**START NIET HALSOVERKOP,
MAAR LEER JE TUIN EERST
EENS GOED KENNEN**



Robertskruid aan de voet van de oude rode beuk

Tijdens de vele klussen door begonnen we soms stiekem toch alvast in de tuin. Een dode boom weghalen die op omvallen stond en vooral heel veel snoeien en zagen. De contouren en de mogelijkheden van het perceel werden daardoor stukje bij beetje zichtbaar. We hebben tijdens de verbouwing veel buiten geleefd en zodoende kregen we een steeds

beter beeld van alle (zonnige) hoekjes, de bomen die er stonden, de invloed van de seizoenen en het weer. Achteraf gezien is dat een heel goed begin geweest. Dat, en een goed plan van aanpak. Zo'n plan schud je natuurlijk niet zomaar uit je mouw. Er gaat veel denk- en uitzoekwerk aan vooraf.



Ideeën, wensen en visie

Bedenk hoe je tuin er in grote lijnen uit zou moeten zien als hij klaar is. Zet al je ideeën en wensen op een rijtje en je bent al een heel eind op weg om tot jouw plan voor je droomtuin te komen. Behalve het snoeiwerk hebben wij de eerste periode héél veel opgeruimd en zo letterlijk ruimte en overzicht gecreëerd. We hebben enkele overbodige schuurtjes en hokken die op instorten stonden afgebroken en de echte rotzooi afgevoerd. Bruikbaar materiaal, zoals balken, planken, maar ook betontegels en dakpannen, heb ik bewaard voor eventuele toekomstige DIY-projecten.

TIPS OM HET BESTE TUINONTWERP TE MAKEN

- 1 Koop oude tuintijdschriften en -boeken bij de kringloop en zoek daarin naar inspiratie.
- 2 Maak een Pinterestbord of een ouderwetse collage met knipsels uit (tuin)tijdschriften.
- 3 Kijk de kunst af bij een ander. Bijvoorbeeld bij de tuinen van je buren, een lokale kweker of biologische pluk- en groentetuinen.
- 4 Welke bomen en planten komen er van nature veel voor in de buurt? Vaak zijn dat inheemse soorten. Gebruik een app om planten te herkennen (zie pagina 52).
- 5 Denk niet te groot, kleine details zijn zeker zo interessant!
- 6 Tv-programma's kunnen je ook op weg helpen. Kijk op YouTube bijvoorbeeld eens een aflevering van Gardeners' World (BBC) terug voor de beste tuintips en -inspiratie.



Vuurwantsen profiteren van dode bladeren in de tuin

EEN ONTWERP MAKEN

- 1 Maak een plattegrond van je tuin en maak een zogenaamd 'vlekkenplan' van de basisingrediënten van de tuin: waar die grote boom staat die je wil behouden, maar ook waar je borders zou willen hebben, het terras, de vijver, een schuurtje, vuurplaats, een schommel, etc. Deze teken je als eerste in.
- 2 Ga lekker los, maar verlies praktische zaken als ligging, wind, bezonning, ondergrond (zie pagina 36) en beschikbare ruimte niet uit het oog.
- 3 Ga met een rolmaat de tuin in en sla eventueel wat paaltjes of stokken in de grond om vlakken en lijnen uit te zetten.
- 4 Er zijn ook gratis, online tools beschikbaar zoals SketchUp en diverse tuinplanners.
- 5 Denk aan een buitenkraantje en stopcontacten.

BEWAARDE MATERIALEN KOMEN LATER ALTIJD EEN KEER VAN PAS VOOR EEN LEUK PROJECT

Anki keek in de bladen en op Pinterest, ik begon met ruwe schetsen. Omdat ik me bewust was van de snelle achteruitgang van de natuur en dus onze leefomgeving, had ik al voor ogen dat onze tuin groen en biodivers moest worden. Dat was mijn houvast. Daarover ben ik van alles gaan opzoeken en zodoende bedacht ik onder andere dat ik een natuurlijke vijver wilde en dat de beplanting zoveel mogelijk inheems zou moeten worden.

Inheemse planten komen van oorsprong voor in de regio waar je woont. Ze zijn gewend aan de seizoenen, kunnen tegen een stootje en zijn de perfecte voedings- en voortplantingsbron voor onze bijen, vlinders en



andere dieren. Heel simpel gezegd, ze bloeien precies op het juiste moment!

Ik zag een fijne plek voor mens en dier met verrassende elementen en hoekjes voor me. Het is fijn als je je plan kunt samenvatten in één of twee zinnen. Als een soort mantra of visie waar je steeds naar terug kunt keren als je het even niet meer weet.

MIJN VISIE:

Een avontuurlijke, groene tuin met een grote meerwaarde voor de natuur. Plus een fijne plek om te genieten, leren en spelen.



Welke ideeën en wensen heb jij? Wat is de visie voor jouw droomtuin? Denk nog niet te veel na over tijd, planning en kosten. Dat is van latere zorg en belemmert je alleen maar in deze fase. En ik kan je alvast verklappen, je kan bijna alles zelf en zonder al te veel kosten realiseren! Als je je visie duidelijk voor ogen hebt ga je aan de slag. Nog niet in de tuin, maar op papier. Tijd voor een ontwerp.

Ontwerp

Het tuinontwerp is de vertaling van al je wensen en ideeën naar een concreet plan. Wil je bijvoorbeeld een vijvertje, bloemenborder, fruitboom, kippenren, schommel en/of vuurplek? Het gaat om de juiste combinatie en



balans. Al die onderdelen en wensen vormen jÓuw groene paradijs! Houd rekening met de burens en wetgeving bij het bouwen van schuurtjes of het planten en kappen van bomen. Denk na over de afwatering (zie pagina 83). Waar is of komt het laagste punt in je tuin? In een ideale situatie loopt je tuin vanaf je huis gezien steeds een beetje verder af en ligt het diepste punt ergens achterin.

Doel is om tot een goed basisontwerp te komen. Als ik naar onze eigen tuin kijk, was ik tijdens de ontwerpfase vooral aan het bedenken hoe ik meer variatie in de tuin kon brengen. Dus groei en bloei in ieder seizoen. Maar

“Er is nog nooit een mens geweest die een korrel aarde heeft bezeten”

- JAN ARENDS

ook meer beleving. Kortom, een fijne en avontuurlijke plek om rond te dwalen en te genieten. Voor álle bewoners, niet alleen voor mensen. Uiteindelijk hebben wij de tuin ook maar in bruikleen. We zijn slechts toeschouwer. En het wordt pas echt interessant als er een mooie show wordt opgevoerd. Met het ontwerp en de keuzes die jij maakt, heb je invloed op het decor en de spelers.

Budget

Gemiddeld kost een tuinaanleg € 50 per m². Tenminste, als je alles door een professional laat doen. Het aanleggen van een tuin hoeft echter geen financiële aderslating te betekenen. Maar dan moet je